

1. Care este diferența dintre îndrăgostire și dragoste, dintre dragoste și pasiune?

De obicei, pasiunea este ceea ce se definește prin „pentru mine, mie, eu, ceva fără de care nu pot”, iar dragostea este ceea ce sunt gata să ofer altuia. Încă din perioada antecreștină, Aristotel a dat o definiție exactă a dragostei: *dorința de „a face bine celuiilalt”*. Pentru creștin, dragostea este viața trăită în vederea binelui altcuiva. Dacă el va spune: „îi doresc acestuia (acesteia) nu numai binele pământesc, ci și fericirea cerească, veșnică, iar altceva nu-mi mai doresc”, asta va reprezenta dragostea sa. Dar dacă va spune cineva că vrea același lucru, numai că împreună cu persoana pe care o vizează, aceasta este patimă. Dragostea poate părea o tragedie, o dramă reală în cazul lipsei de reciprocitate a sentimentului sau în cazul unei boli incurabile a celui iubit, iar pasiunea este necazul pe care cineva îl aduce în viața altcuiva, care suferă primul, cel care îl aduce suferind după aceea.

2. Dragostea și îndrăgostirea, sentimente cărora le este dedicată aproape întreaga literatură artistică, sunt date de Dumnezeu, dar patima, ca un cheag de energie, este o reacție bi-ochimică și este de la cel viclean?

În mare parte, acel lucru de care se ocupă literatura artistică este pasiunea. Pasiunea absolutizată devine, în acest caz, denaturare monstruoasă provenind de la cel viclean, o parodie demonică a ceea ce trebuie să fie dragostea. Dacă în cazul dragostei adevărate cel mai important lucru este sacrificiul de sine pentru binele veșnic al celuiilalt, în cazul pasiunii cea mai importantă este posedarea celuiilalt pentru sine. Despre aceasta

scrie foarte bine Clive Lewis, în cartea *Scrisorile unui nebun*: el așază în gura demonului rău Gnus diferite raționamente care ne amintesc despre neputința principală a duhurilor răului de a înțelege ceea ce numesc ele dragostea lui Hristos. În viziunea acestora, dragostea este doar dorința de posedare și ea are drept consecință distrugerea. Dragostea creștină provine însă din altfel de sentimente.

Nu putem deduce de aici nici faptul că atracția emoțională, sufletească sau fizică pe care o simt unul pentru celălalt un tânăr și o tânără ar fi ceva condamnat de Biserică și de neacceptat pentru creștinul ortodox. Dar putem conchide că recunoașterea unui statut prioritar al tendinței spre dragostea-pasiune față de celelalte valori ale vieții, inclusiv față de cele morale, nu este compatibilă cu creștinismul autentic. Mulți dintre apărătorii unui asemenea punct de vedere, de la Tolstoi la Bulgakov, sau de la Soljenițin (în cartea sa *Roata roșie*) până la atât de popularul Coelho din zilele noastre, își argumentează poziția prin cuvintele Mântuitorului către femeia desfrânată, căreia i s-au iertat multe, fiindcă „mult a iubit” (Luca 7, 47). Acest argument are în spate lipsa dorinței de a citi Evanghelia așa cum este ea scrisă, căci cuvintele citate vorbesc clar despre dragostea de Dumnezeu, care acoperă multe păcate. Atunci când omul trece peste pasiunile sale, acestea sunt iertate în fața lui Dumnezeu și chiar pentru omul însuși, care înaintează în viața duhovnicească, dar de data aceasta nu doar prin înțelegerea omenească sau prin voința proprie. Așa că nu despre pasiune și îndrăgostire vorbesc cuvintele acestea ale Mântuitorului.

În ce privește pasiunea, aceasta se vedește prin reacții biochimice ale organismului uman, numai că acestea nu explică întreaga derulare a procesului. Fiindcă omul este o ființă psihofizică, tot ce se întâmplă cu el în sfera duhovnicească are o reflexie

și în trupesc. Acest lucru nu se petrece însă și în sens invers. Nu poți, adică, iubi pe cineva dacă iei vreo pastilă care ți-ar modifica structura chimică a organismului. Prin tot felul de pastile (ca de exemplu „pilula albastră”) se poate prelungi actul sexual, dar nimeni nu se poate îndrăgosti în acest fel. De asemenea, nu poți ține în frâu o pasiune doar cu ajutorul procedurilor medicale.

În literatura ortodoxă s-a scris mult despre diferența dintre definiția creștină și cea păgână a dragostei. Vom aminti aici doar *Capetele despre dragoste* ale Sfântului Maxim Mărturisitorul, *Imnurile despre dragostea Dumnezeiască* ale Sfântului Simeon Noul Teolog sau gândurile episcopului Barnaba (Beleav) din *Fundamentele artei sfințeniei*.

3. Este obligatorie îndrăgostirea reciprocă între soț și soție?

Nu, și nici nu este de dorit, dacă prin îndrăgostire se înțelege acea atracție pasională pentru o persoană. O astfel de idealizare a calităților fizice și spirituale nu îți permite să vezi în iubit omul care este el de fapt, lucru care duce, de cele mai multe ori, la urmări negative: necazuri în viața de familie atunci când se risipește norul iluziei și trebuie să trăiești zi de zi cu o persoană reală, nu cu o fantasmă pe care ți-ai plăsmuit-o. De aceea, cel mai înțelept este să-l privești cu echilibru pe celălalt și să-l primești cu bucurie; a te bucura de prietenul tău, care e un *celălalt*, și nu conștiința plată a faptului că anume el este cel pe care vrei să-l vezi alături și căruia te vei strădui să nu-i fii povară prea grea, aceasta este o temelie sănătoasă pentru familia creștină. Nu trebuie să ne creăm un cult din îndrăgostirea pasională, care a caracterizat de-a lungul secolelor viața în afara Bisericii. Cu mult mai puternică decât această îndrăgostire este dragostea conjugală, atunci când partenerii trec an de an prin bucurii și necazuri fără a se trăda unul pe celălalt, și aceas-

ta până la capăt. Dragostea este cu mult mai mare decât simpla atracție, chiar dacă aceasta din urmă ar fi bază pentru crearea unei familii. O astfel de dragoste poate fi dobândită atunci când nu există pasiune fără măsură la începutul unei relații. Nu spun că îndrăgostirea tinerească nu ar putea să se transforme în ceva serios, fiindcă poate, dar nu trebuie ca aceasta să fie văzută ca o condiție absolut necesară creării unei familii. Dacă ai o atitudine firească, de prietenie, față de alesul tău și dacă te simți bine alături de el, dar nu arzi de pasiune, iar atunci când sunteți împreună stelele nu se aprind deasupra capetelor voastre, aceasta nu înseamnă că nu puteți forma, împreună, o familie. Nu trebuie așteptat acel cineva cu care ai vrea să simți anume cele descrise mai sus. Repet: nu trebuie să facem un cult din îndrăgostirea pasională.

4. Unii așteaptă ca, odată cu trecerea anilor, să ajungă la sentimente mai intense, iar alții se căsătoresc cu cei pe care îi cunosc deja. Cine are dreptate?

Sigur că nu ar fi înțelept să-ți „îndopi” fiica cu romantismul de tip *Pe aripile vântului*: „Așteaptă prințul frumos care va veni la tine pe o corabie și te va lua departe de tot, unde veți fi neobișnuit de fericiți, iar tu vei fi înconjurată de tot ceea ce visează omul”. Aceasta este o extremă foarte periculoasă. Cealaltă extremă este pragmatismul total, care oferă explicația conform căreia, în general, nu trebuie să existe un astfel de sentiment ca dragostea, ci doar gândirea rațională: „Dacă vârsta tânărului/tinerei e în regulă, dacă nu arată prea rău, statutul social e bun și caracterul este potrivit, înseamnă că îl pot lua de soț/soție”. În acest caz ar trebui să începi pregătirea torului de nuntă cu gândul că veți învăța mai târziu cum să trăiți în familie. Încă o dată: *cealaltă extremă*.

Probabil că pentru cei mai mulți dintre tinerii ortodocși calea bună este cea de mijloc: pe de o parte atracția emoțională/spirituală (poate chiar și nespirtuală uneori) față de celălalt, iar pe de altă parte gândul că cei doi vor forma un singur trup și că nu trebuie să aibă idei diferite în ce privește lumea. Atunci când acestea coincid, se formează cea mai sănătoasă atmosferă pentru constituirea unei vieți de familie.

5. Ce-i de făcut dacă ți se pare că nu ești capabil să iubești? Trebuie să aștepti și să speri că se va ivi omul potrivit?

Depinde cum înțelegem dragostea. Dacă vom gândi acest sentiment așa cum este el descris în *Evgheeni Oneghin* sau în *Romeo și Julieta*, atunci este mai bine să nu așteptăm astfel de stări emoționale. Poate e mai bine că Domnul nu ne trimite astfel de pasiuni, care în literatura artistică stau sub numele de „dragoste”. Chiar dacă nu visăm la pasiuni trupești grosolane, așa cum este tendința astăzi, tot vorbim de pasiuni, și de aceea nu trebuie să așteptăm o astfel de evoluție a vieții noastre sentimentale. Dacă prin lipsa capacității de a iubi înțelegem respingerea emoțională a vreunui om care, în conformitate cu gândirea logică, ar trebui să ni se potrivească, dar pe care nu-l primește sufletul și lângă care nu vrem să fim aproape nici măcar un minut, abia așteptând să plece, atunci sigur că nu are rost să ne legăm viața de unul ca acesta.

Cel care poate trăi în rugăciune, cu nădejdea că Dumnezeu îi va trimite omul cu care se va înțelege de minune, acela va ajunge să aibă ceea ce cere. Despre aceasta mărturisește întregă experiența a Bisericii.

6. Atunci când ne alegem partenerul suntem îndrumați de Domnul sau de noi înșine? Ce este definitoriu în această acțiune – divinul sau umanul?

Răspunsul la această întrebare trebuie să fie strâns legat de înțelegerea clară a vieții creștine, a relației dintre Providența Divină, voia lui Dumnezeu și libertatea fiecărei persoane în parte. În cele din urmă, noi credem în ceea ce se numește corespondență, în faptul că nimic nu se întâmplă în această lume fără voia lui Dumnezeu, după cum se spune în Evanghelie: „... și perii capului vostru, toți sunt numărați” (Matei 10, 30). Nu există ceva care să determine comportamentul omului într-atât, încât să fie considerat liber de responsabilitatea acțiunilor sale. În cadrul soteriologiei, învățătura creștină despre mântuire, acest principiu este formulat prin cuvintele Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan: „Dumnezeu ... L-a dat pe Fiul Său Cel Unul-Născut, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16). Într-un limbaj mai secologic, se poate spune că aceasta este „o determinare condiționată a tuturor către mântuire”, adică dorința lui Dumnezeu de a mântui pe fiecare om și de a-i acorda posibilitatea de a face acea alegere mântuitoare în orice condiții de viață, chiar și în cele mai grele sau aparent imposibile, așa cum s-a întâmplat cu tâlharul de pe cruce, care s-a mântuit în ultimul moment al vieții. Cuviosul Petru Athonitul spunea că Dumnezeu nu îl mântuiește pe om fără acțiunea acestuia din urmă, adică nu îl mântuiește fără ca el să dorească aceasta în sufletul său.

Acest principiu general este aplicabil și în cadrul căsătoriei creștine. Bărbatul își alege partenera singur sau împreună cu familia (fapt care se întâmpla mai mult în trecut, însă din ce în ce mai puțin în zilele noastre), și în acest sens fiecare om este liber să facă alegerea pe care o dorește, adică alegerea proprie să fie în conformitate cu dorința interioară. Tânărul evlavios și puternic în credință, cu atât mai mult un seminarist, nu își va căuta soție într-un club de noapte. De fapt, el nici nu va

merge acolo, iar dacă la trei noaptea va vedea o fată care a ieșit să fumeze o țigară între două dansuri și aceasta i se va părea atractivă, el va trece pe alături, fără să zică ceva. La fel, putem spune, și în sens invers, că cei mai mulți dintre studenții facultăților laice care nu duc o viață bisericească intensă sau nu merg deloc la biserică nu vor putea vedea într-o tânără de la Teologie o viitoare soție, din rațiuni atât financiare, cât și trupești. De aceea, nu prea există alegeri la întâmplare, și dacă se întâmplă așa ceva, înseamnă că diferențele au fost surmontate în sufletul omului și că el tinde spre altceva decât ceea ce se întâmplă în viața lui cotidiană. Dacă așa ceva nu există, atunci scânteia divină nu se va aprinde în sufletul său.

Libertatea omului nu înseamnă și absența voii lui Dumnezeu. Câteodată, oamenilor care par din exterior, să se potrivească, nu le este bine când rămân împreună. Se întâmplă ca Domnul, prin obstacole care apar din senin, din dragoste pentru fiii săi și dorindu-le acestora mântuirea, să nu le permită unora să se căsătorească, deși din perspectivă lumească s-ar fi părut că nunta era potrivită. Îmi amintesc o istorioară care ilustrează foarte bine o astfel de situație. Aceasta s-a petrecut pe la mijlocul anilor '80. O tânără frumoasă și evlavioasă, fiica unui om de știință cu renume, care a devenit ulterior preot, se pregătea să se căsătorească, și pentru aceasta luă chiar binecuvântare de la duhovnic. Viitorul soț era, de asemenea, om credincios, crescut într-o familie de emigranți ruși și care fusese de acord să vină în Uniunea Sovietică pentru a se căsători. Căsătoria aceasta urma să fie una organizată cu foarte mare fast pentru acele vremuri, având în vedere persoanele implicate. Pentru aceasta s-a adus de la Paris o trenă de vreo șase metri, urmând a fi purtată de câțiva copii de la biserică. Totul era pregătit pentru nuntă: locul desfășurării banchetului, invitații,

tortul... Dar, nimeni nu știe de ce, cu o săptămână înainte de nuntă mirele a dispărut, lăsând doar un bilețel prin care anunța că nu se mai căsătorește. Tânăra s-a îmbolnăvit după acest eveniment și abia peste un an și jumătate și-a revenit. Ce s-a întâmplat oare în acest caz? O nedreptate, o pedeapsă nemeritată din partea unui om evlavios? Din afară așa s-ar părea, dar, după ce au trecut vreo cinci ani, tânăra s-a călugărit și acum este stareța unei mănăstiri care pregătește mirese pentru un altfel de Mire. Această tânără duce acum spre drumul mântuirii mulți oameni. Ne dăm seama, în acest caz, că istorioara din tinerețea stareței a fost în planul lui Dumnezeu, și când se întâmplă astfel de lucruri, atunci nici sfatul duhovnicului și nici binecuvântarea părinților pentru căsătorie nu sunt o garanție a succesului acesteia. Trebuie să lăsăm loc în viața noastră pentru o astfel de turnură a situației. Astfel, la începutul Liturghiei se rostește: „Este vremea ca Domnul să lucreze!” În viața noastră trebuie să fie timp și loc pentru ca Domnul să lucreze, căci El știe cel mai bine ce ne trebuie și cum ne poate aduce spre slujba Sa. Acea tânără ar fi fost poate o soție foarte bună, dar a devenit o stareță excelentă și, dacă va voi Domnul, ea va sluji încă mulți ani Biserica Sa. Astfel se întâlnesc voia Domnului și libertatea omului.

7. Dacă există Providența divină și Domnul stabilește dinainte evenimentele, îndreptând cursul vieții omului, de ce este permisă cununia în cazurile în care aceasta se termină cu divorț, atât timp cât Domnul știe dinainte aceasta? De ce nu se trimit conjuncturi care să împiedice căsătoriile de acest fel?

De ce nu se schimbă clima în așa fel, încât să nu mai fie posibile cutremure, tsunami, sau de ce nu se trezesc aviatorii adormiți pentru a se evita vreo catastrofă aviatică și altele ase-

menea? Pentru că Providența nu este un program de calculator care necesită anumite setări, așa cum se întâmplă în cazul jocurilor virtuale de tipul „Civilisation”, atât de iubite în vremea noastră. Domnul, după spusele Sfântului Ioan Damaschinul, vede totul dinainte, dar nu le determină pe toate să se întâmple. El aranjează evenimentele vieții noastre astfel, încât noi să avem posibilitatea alegerii. Chiar dacă facem într-o zi zece alegeri nepotrivite, a unsprezecea oară avem totuși posibilitatea să facem un pas spre bine. Anume astfel este Providența, încât omul care cade tot timpul nu este *obligat* să se ridice, ci acestuia i se oferă o mână de ajutor pentru a avea șansa schimbării. Și aceasta se întâmplă până ce pier. Toate aceste șanse ale omului pot fi reprezentate de întâmplări deosebite, necazuri, boli sau poate chiar de bucurii și întâlniri cu diverse persoane. De aceea, de fiecare dată, noi avem posibilitatea mântuirii. Nu trebuie să înțelegem Providența Divină în sens literal: doi oameni trebuie să se întâlnească neapărat și să pună bazele unei familii stabile.

8. La Moscova există o tradiție ca tinerii care s-au hotărât să se căsătorească să meargă la cimitirul german și să se roage la mormântul starețului Zosima. Cum se poate explica faptul că după o astfel de rugăciune, când simți binecuvântare de sus, căsătoria se destramă? Nu înțeleg dacă a fost, în acest caz, voia Domnului pentru această căsătorie.

Într-adevăr, există acest obicei bun de a se ruga dreptului schiarhimandrit Zosima, care are, ca mulți alți sfinți, harul de a-i ajuta pe cei ce doresc să se căsătorească să dobândească înțelepciune de la Dumnezeu pentru a lua o hotărâre bună în ce privește nunta. Dacă tinerii se hotărăsc să rămână împreună pentru toată viața, Sfântul Zosima este rugat să îi ajute pe aceștia să trăiască în curăție și evlavie, iar dacă nu, îi ajută să nu